

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamused, mis käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi ettepanekut, elektrienergiaga varustamise ja infrastruktuuriinvesteeringute stabiilsuse tagamise kohta.

COM(2003) 740 final — 2003/0301 (COD)

(2005/C 120/22)

Nõukogu otsustas 23. jaanuaril 2004. a taotleda EÜ asutamislepingu artikli 95 kohaselt Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamust ülalmainitud teemal.

Transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna osakond, kes oli vastutav komitee töö eest antud valdkonnas, võttis vastu arvamuse 5. oktoobril 2004. a. Raportöör oli **pr Sirkeinen**.

Oma 412. plenaaristungil 27.—28. oktoobril 2004. a (28. oktoobri koosolek) võttis Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee, 134 poolt- ja 7 vastuhäälega ning erapooletuid oli 14, vastu järgmise arvamuse:

1. Taustateave

1.1 Eli energiapoliitika on viimaste aastate jooksul järginud kolme peamist suunda:

- luua elektrienergiale ja gaasile reaalselt avatud turud;
- kindlustada energiaga varustamise stabiilsus ning
- jõuda rangete keskkonnavalaste eesmärkideni ja võidelda eeskätt kliimamuutuste vastu.

Neis valdkondades vastu võetud põhilised õigusaktid sisaldavad muuhulgas elektri- ja gaasituru muudetud direktiive, mis avavad turud äriklientidele 2004. a keskel ja kõigile kasutajatele 2007. a. 2001. a anti välja roheline raamat elektritarvete stabiilsuse kohta, mis tõstab esile energianõudluse reguleerimist kui üht võtmetegevust nii elektritarvete stabiilsuse saavutamisel kui ka kliimamuutuste vastu võitlemisel.

1.2 Majanduskasvu ja Euroopa kodanike heaolu oluliseks tingimuseks on kindel elektrienergiaga varustamine mõistliku hinnaga. Seega on EMSK oma arvamustes toetanud komisjoni eesmärgi ja lähenemist.

1.3 Eli energiaturud ei suuda veel eespool nimetatud eesmärgi täita. See peaks olema arusaadav, kuna põhiõigusaktid jõuavad alles rakendusjärku. Vastavalt komisjonile täiendavad eelnõud olemasolevaid õigusakte ning püüavad parandada praegusi või tulevase puudujääke.

1.4 Vastavate õigusaktide esitamise oluliseks ajendiks oli elektrikatkestus Itaalias 2003. a septembris, samuti ka sarnased juhtumid Euroopas ja Ameerika Ühendriikides. Katkestus oli tingitud reast tööhäiretest, mille põhjustas tugevasti ülekoormatud liinide kokkuvarisemine Shveitsis. See osutas ka probleemidele

midetele põhivõrguettevõtjate vahel. See kahetsusväärne juhtum annab olulise õppetunni. Avatud turud suurendavad energia ülekandmist ja sellega seotud võimalikke probleeme.

1.5 On imekspandav, et komisjon mainib üksnes katkestuse põhiprobleemi. Mõnedes piirkondades või riikides valitseb elektrienergia alatootmine ning nad impordivad pidevalt suures koguses elektrienergiat naaberpiirkondadest või isegi kaugematest regioonidest, kus toimub elektrienergia ületootmine. Piiriülene kaubandus ühise elektrituruga raames on kasulik pakkumise ja nõudluse eri variantide reaalseks lahendamiseks, soodustab seetõttu tarne stabiilsust ja suurendab konkurentsi. Kuid see ei saa ega peaks asendama turu mõnede osade tootmisvõimsuse puudulikkust.

1.6 Vastavalt komisjonile toimub tervel turul, kus nõudlus kasvab kuid pakkumine mitte, hindade tõus. Teoorias reageerivad tarbijad hindade tõusule tarbimise vähendamisega, kuid elektriturul on hinnaelastsus erinevatel põhjustel nõrk. Teatud hinnatasemel muutub investeerimine pakkumise suurendamiseks kasulikumaks ja seega jätkuv hinnatõus peatub. Kui piisavalt investeringuid ei tehta, jätkub hindade tõus, tuues vähemalt lühemas või pikemas perspektiivis kaasa tõsisemaid probleeme tarbijatele ja tööstuse konkurentsivõimele ning seeläbi kogu majandusele. Üheks elektrienergia tootmisesse investeerimise eripäraks on fakt, et hinnasignaalidele ei saa kiiresti vastata, kuna investeerimisprojektid alates planeerimisest ja loa saamisest kuni ehitamiseni võtavad kaua aega. Kuigi forvard ja futuuriturud leevendavad mõnedel juhtudel probleemi teatud määral, on siiski tegu liialt uute ja end majanduslikult veel mitte tõestanud praktikatega.

1.7 EL on otsustanud oma elektri- ja gaasituru konkurentsile avada. Siiski on olemas mure, kas avatud turu puhul tehakse piisavalt investeeringuid, eriti maksimumvõimsuse osas. Elektriturgu puudutav direktiiv nõuab, et liikmesriigid loovad seiresüsteemi pakkumise ja nõudluse tasakaalu jälgimiseks ning vajadusel sätestaksid pakkumismenetluse suurema tootlusvõimsuse saavutamiseks. Liikmesriigid on vastutavad oma energiaga varustamise üldise struktuuri ja energiaallikate valiku eest ning põhiseadusliku lepingu projekt ei muuda seda seisukohta.

1.8 Väheste investeeringute põhjuseks võivad olla nii turuhälbed (ebapiisav pikaajaliste vajaduste, keskkonnafaktorite ning regionaalsete ja kohalike tingimuste jms analüüs) kui ka vähene konkurents, kindla normatiivraamistiku puudumine, takistavad litsentsiprotseduurid ja/või avalik vastuseis. Seoses sellega, et elektrivõrkudest peavad saama sõltumatud majandusüksused (eristamine) puuduvad neil ambitsioonid, sest uuendused ja lisandväärtused on põhiliselt keskendunud klienditeenindamisele. Sel moel satuvad võrguoperaatorid raskustesse, mis on tingitud ametkondade poolt määratud hindadest ja maksudest ning investeeringutest, mida sunnivad peale klienditeenindamisega tegelevad operaatorid, samal ajal kui võrguoperaatorite tegevus jääb varju ja neil puudub võimalus oma arengut mõjutada.

1.9 Energia lõpptarbimise tõhusust või energia säästmist on peetakse pika aega energiaturu võimsaks elemendiks. Energia väiksem tarbimine hoiab raha kokku ning aitab kaasa otseselt nii varustamise stabiilsusele ja tihti ka kasvuhoonegaaside vähendamisele. See on tingitud vähenenud vajadusest tootmise ning uutesse toodetesse ja elektrivõrkude investeerimise järele.

1.10 Komisjon rõhutab, et ei tohi jätta arvestamata pakkumise ja nõudluse tasakaalu küsimust. Võrkude suurenenud koormuse üheks peamiseks põhjuseks on energianõudluse kasv, mida saab osaliselt neutraliseerida nõudluse reguleerimisega. Kuid samuti on vajalikud sobivad stiimulid, et investeerida võrkudesse ja elektri tootmisse.

1.11 Komisjoni soovil reguleeritakse elektrienergia nõudluse edasist kasvu nõudluse juhtimisega. Siiski on näha, et vaja on mõningaid uusi investeeringuid vananenud elektrijaamade uuendamiseks. Komisjon loodab, et seejuures kasutatakse eelkõige taastuvaid energiaallikaid ja detsentraliseeritud väikese-mahulist kombineeritud soojus- ja elektrienergia tootmist.

1.11.1 Komitee on kindlalt vastu elektrisektori tulevikusuundade ja –vajaduste sellisele kirjeldusele. Infrastruktuuri investeringute teatistes eeldatakse palju selgemat ja realistlikumat informatsiooni tuleviku trendide ja potentsiaali kohta, eriti kui on olemas palju paremad arvanded ja stsenaariumid, sealhulgas komisjoni enda materjalid. Ei ole kellegi huvides vältida selget ja realistlikku — kuigi paljude jaoks ehk ebapopulaarset baasinfot.

1.11.2 Väga ligikaudne arvestus annab pildi probleemi ulatusest ja selle lahendamise võimalustest: Praegu suureneb elektrinõudlus EL-is 1-2 % aastas. EL-i eesmärk suurendada elektri tootmist taastuvatest energiaallikatest tähendab aastast juurdekasvu vähem kui 1 %. Energiakasutuse tõhususele püstitatud eesmärk kärbib aastast tõusu 1 % võrra. Taastuvad allikad ja tõhusus võivad niiviisi kompenseerida nõudluse kasvu ja lisaks sellele asendada olemasoleva võimsuse palju vähemaga kui 1 % aastas. Elektri jaamade tööiga on 30–50 aastat, mis tähendab teoreetiliselt seda, et aastas tuleb välja vahetada keskmiselt 3 %. Rahvusvaheline Energiaagentuur märgib, et lähema 20 aasta jooksul on EL-is vaja uusi elektrijaamu võimsusega rohkem kui 200,000 MW.

2. Komisjoni ettepanek

2.1 Soovitatud direktiivi eesmärgiks on propageerida investeerimist Euroopa energiasektoris, et tugevdada konkurentsi ja vältida elektrikatkestuste kordumist. Selles rõhutatakse vajadust EL-i selge seadusandliku raamistiku järgi, et konkurentsivõimeline elektrienergia siseturg toimiks tõrgeteta, tagades elektrienergia varustamise stabiilsuse ning kindlustades üldise, avatud ja erapooletu poliitika abil piisavad ühendused liikmesriikide vahel.

2.2 Direktiivi projekt nõuab liikmesriikidelt:

— omada pakkumise ja nõudluse tasakaalu osas selget defineeritud poliitikat, mis lubab seada varuvõimsuse eesmärgid või alternatiivseid valikuvõimalusi nagu nõudluspoolsed meetmed; ning

— omada kindlaid standardeid, millele peab vastama ülekandja jaotusvõrkude turvalisus.

2.3 Põhivõrguettevõtjad peavad esitama oma riiklikule seadusandjale (mitme)aastase investeerimisstrateegia. Seadusandja võib lisada nimekirja tähtsaid piiriüleseid projekte.

2.4 Riiklikud seadusandjad peavad esitama komisjonile nendest investeerimisprogrammide kokkuvõtte, et viimane saaks konsulteerida Euroopa elektri- ja gaasialase seadusandjate grupiga, arvestades Euroopa prioriteetsete huvide seisukohalt üleeuroopaliste energiavõrgustikega.

2.5 Riiklikel seadusandjatel on õigus protsessi sekkuda, et kiirendada projektide lõpetamist ning kuulutada vajadusel välja enampakkumine teatud projektide juhul, kui põhivõrguettevõtja ei suuda või ei soovi antud projekte lõpule viia.

3. Üldised märkused

3.1 Elektrituru direktiiv ja piiriülese kaubanduse määrus moodustavad liberaliseeritud elektrienergia siseturu raamistiku. Nad jõustuvad 1. juulil 2004. a. Et tagada investoritele ja teistele turul tegutsejatele õiguskindlus, mis on sobiva investeerimiskliima seisukohalt otsustava tähtsusega, tuleks iga muudatust selles raamistikus käsitleda väga ettevaatlikult.

3.2 Komisjon ise viitab enam-vähem selgelt peamistele põhjustele, mis puudutavad muret elektrienergia varustamise stabiilsuse suhtes ning direktiivi eelnõu esitamist. Kuid direktiiviettepanekus ei mainita neid põhjuseid otseselt.

3.3 Esimeseks põhjuseks on energiamajanduse orientatsioonist tingitud ebapiisav tootlusvõimsus mõningates liidu osades/liikmesriikides. Komisjon kirjeldab antud temaatikat varuvõimaluse aspektist, kuid sama probleem eksisteerib ka baaskoormusega tootmise korral.

3.4 Teiseks põhjuseks on konkurentsi puudumine, mille põhjuseks on mõningate liikmesriikide sobimatus mõjutada turgu valitsevaid monopole, oligopole või turuseisundeid. Komisjon on asjast teadlik ja viitab oma võimaluste piiratusele antud valdkonnas. Tehtud on valik suurendada konkurentsi teiste liikmesriikide operaatorite vahel, proovides kindlustada piisav ühendusvõimsus.

3.5 Kolmandaks põhjuseks on mõnede põhivõrguettevõtjate soovimatus või suutmatus täita olemasolevaid piiriülese elektriülekanne suuniseid, seda isegi siis, kui põhivõrguettevõtjad on nende suuniste osas oma organisatsioonides vabatahtlikult

kokku leppinud. Tekib küsimus, kas selle üheks põhjuseks võib olla ebapiisav jaotus energia- ja võrgustikualases tegevuses.

3.6 Kõige tõsisem takistus investeerimisel ülekandevõrkudesse on poliitiline ja avalik vastuseis sellistele ülekandeprojektidele. Mõnedes liikmesriikides ei soosita peaaegu mitte ühtegi tootmisvormi. Inimeste õigus nõuda oma arvamusega arvestamist projektide puhul, mis neid puudutavad, on tähtis põhiõigus. Kuid planeerimis- ja otsustamisprotsessid kipuvad olema väga vaevalised ja pikaajalised, seades sellega ohtu isegi kõige kiireloomulisemad ja vajalikumad projektid.

3.7 Väga asjakohane küsimus, mida direktiiv puudutab ja mis vajab lahendust EL-i tasandil, on kindlustada ühel või teisel viisil, et piisav investeerimine võrkudevahelistesse ühendustesse põhineks turu andmetel.

3.8 Direktiivi eelnõu annab seadusandjale õiguse sekkumiseks, muutes põhivõrguettevõtja investeerimisplaani ja nõudes teatud investeringute tegemist, ning lõpuks tutvustab pakkumismenetlust. Käesolev ettepanek läheb kaugemale kui elektrituru direktiiv, milles sätestatakse tasakaalustatud pakkumise ja nõudluse seiresüsteem ning vajaduse korral pakkumismenetluse suurema tootlusvõimsuse saavutamiseks. Liiga sagedate eeskirjade muutmise ja ülereguleerimise vältimiseks ei tohiks selles punktis muuta seadusandlust enne, kui on saadud piisavaid kogemusi praeguste normide toimimisest.

3.9 Osa direktiivi eelnõu sisust, nagu artiklis 3 toodud üldsätted, on iga hea riikliku energiapoliitika asjakohaseks jooneks ning neid rakendatakse laialdaselt. Esitades neid kui direktiivi sätteid võib viia vastutuse hajumiseni.

3.10 Komisjoni peaks tegelema nõudluse reguleerimise küsimusega. Suurendades elektrienergiakasutajate, eriti keskmise suurusega kasutajate võimalusi reageerides elektri hulgihinna kõikumistele, võiks kaasa aidata kärpida maksimaalset nõudlust.

4. Erimärkused

4.1 Artikkel 4: EMSK nõustub nende sätetega arvestades, et esimene alalõige tähendab seda, et kõik põhivõrguettevõtjad peavad allkirja andes järgima Euroopa Põhivõrguettevõtjate Liidu juhiseid.

4.2 Artikkel 5: EMSK leiab, et artikli käsitusviis on mõnevõrra segane, mis puudutab EL-i ja liikmesriikide kohustusi. Põhimõtteliselt, kontekstist väljarebituna, nõustub EMSK enamuse artiklis mainitud meetmetega kui usaldusväärse riikliku energiapoliitika osadega.

4.3 Artikli 5.1 teises lõikes jääb arusaamatuks, mida mõeldakse "varuvõimsuse" all. Artikkel peaks käsitlema vaid süsteemi töökindluseks vajalikke lühiajalisi tehnilisi reserve.

4.4 Artikkel 6: On raske mõista, mis mõte on siduda võrguinvesteeringud nõudluse reguleerimisega, eriti veel nagu seda on tehtud artikli 6 lõikes 1. Artikli 6 lõige 2 osas võetakse neid nõudeid — võimaluse korral — arvesse eeskätt võrgu juurdepääsutariffide metodoloogiat kindlaks määrates. Mis puudutab artikli 6 lõiget 2, siis on vaja tegeleda võrkudevaheliste ühendustega nagu mainitud punktis 3.7.

4.5 Artikkel 7: EMSK ei poolda antud artiklis toodud meetmeid punktis 3.8 mainitud põhjustel.

Brüssel, 28. oktoober 2004.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

LISA

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse juurde

Osakonna arvamuses kustutati järgmised täiskogu poolt vastu võetud muudatused, kuid neile anti siiski rohkem kui neljandik kehtivatest häältest:

Punkt 1.8, viimane lause:

"Tihti lisanduvad õigusaktid ja eriti need, mis lubavad riiklikku sekkumist turgudel, ei võimalda vajalikku kindla normatiivraamistiku loomist, vaid vastupidi, suurendavad investorite riske, aeglustavad investeeringuid ning seetõttu hinnad tõusevad."

Hääletustulemus:

Poolt: 78

Vastu: 67

Erapooleteid: 9
